

עשרת הדיברות ואנחנו

חג השבועות, ועשרת הדיברות במרכזו, מעלים בנו שאלות בדבר משמעות החוק ומהות המוסר בחיינו ובחיי ילדינו ותלמידינו. באמצעות אוסף צנוע זה של מקורות ישראל - מהתנ"ך, מהמדרש, מהפרשנות המסורתית ומהמחשבה המודרנית - נציג את עשרת הדיברות כאחד מיסודות המסורת והתרבות היהודית, נברר סוגיות ערכיות ונעורר דיון משמעותי במשפחה, בקהילה ובכל פורום לימוד.

אלף ראשון: עשרת הדיברות כיאידה אלף

- (א) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר:
 (ב) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:
 לא יהיה לך אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי. (ג) לא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת, וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ. (ד) לא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, אֵל קַנָּא - פֶּקֶד עֹון אָבֹת עָל בָּנִים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רַבְעִים לְשִׁנָּאִי. (ה) וְעֵשֶׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לְאֹהֲבֵי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי.
 (ו) לא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא: כִּי לֹא יִנְקֶה ה' אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוּא.
 (ז) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. (ח) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד, וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתֶּךָ. (ט) וְיוֹם, הַשְּׁבִיעִי--שַׁבָּת, לַה' אֱלֹהֶיךָ: לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ, עַבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וּבְהֵמַתֶּךָ, וְגֵרְךָ, אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ. (י) כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה ה' אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ, אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם, וַיָּנַח, בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי; עַל-כֵּן, בֵּרַךְ ה' אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת--וַיְקַדְּשֶׁהוּ.
 (יא) כִּבֹּד אֶת-אָבִיךָ, וְאֶת-אִמְךָ--לְמַעַן, יֵאָרְכוּן יָמֶיךָ, עַל הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ.
 (יב) לא תִרְצַח,
 לא תִנְאַף;
 לא תִגְנוֹב,
 לא-תַעֲנֶה בְרַעַךְ עַד שִׁקְרָה.
 (יג) לא תַחְמֹד בֵּית רַעַךְ; לֹא תַחְמֹד אִשְׁתִּי רַעַךְ, וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׁוֹרוֹ וְחֲמֹרוֹ, וְכָל אֲשֶׁר לְרַעַךְ.

1. הסבירו במילים שלכם את משמעותו של כל דיבר.
2. אילו דיברות חשובים במיוחד בעיניכם?
3. אילו דיברות הייתם משאירים כפי שהם, ואילו הייתם משנים, מוסיפים או משמיטים?
4. אילו דברות מנוסחים כחוק ללא הסבר?
5. מדוע דווקא הם?

אלף שני: לא יהיה לך אלוהים אחרים כל פני

"... העבודה [ה]זרה הגדולה המצויה היום בעולם... היא: התכוונות כל המחשבות והעסקים לקיבוץ הממון והצלחת הנכסים, שהמה להם האלוהים האדירים, אשר עליהם הם נשענים, ובאמונתם הם נסמכים ועל קדושת שמם הם מכושיים אלוה ממעל".

הרב יצחק עראמה

1. כיצד כסף עלול להשפיע לרעה עם האדם? הביאו דוגמה להשפעתו השלילית של הכסף על חייכם.
2. האם לדעתכם עלול הכסף להפוך לאל או לאילול? כיצד זה קורה? מתי הופך הכסף מאמצעי למטרה או לעיקר בחיים של בני אדם?
3. דמיינו ותארו מה הייתם עושים אם ברשותכם היה כסף רב?
4. מה ההבדל בין שימוש לטובה בכסף לבין שימוש לרעה בו?
5. מדוע הפרשן, רבי יצחק עראמה, התייחס לנושא הכסף דווקא בהקשר של דיבר זה ולא ייחס זאת לדיבר "לא תחמוד" (פס' יג)?

אלק שלישי: 'זכור את יום השבת לקדשו'

"זכור את יום השבת: ה'יה תמיד זוכר את יום השבת בעסקיך בימי המעשה... לקדשו: וזה תעשה כדי שתוכל לזכור את יום השבת. הזכיר שיסדר האדם עסקיו בימי המעשה באופן שיוכל להסיח דעתו מהם ביום השבת".

הרב עובדיה בן יעקב ספורנו,

1. מהי משמעות הדיבר 'זכור את יום השבת'?...
2. כיצד זוכרים את יום השבת במשך כל השבוע, על פי ספורנו?
3. מהי המשמעות של יום השבת עבורך?
4. מהי משמעות הדיבר 'זכור את יום השבת'...?'
5. כיצד זוכרים את יום השבת במשך כל השבוע, על פי ספורנו?
6. מהי המשמעות של יום השבת עבורך?

על האדם המבקש לחשוף את קדושת היום מוטלת המשימה לנטוש את הניכור הקיים במסחור הבוטה של החיים, ואת היותו לכוד בעול העמל והיגיעה. עליו לצעוד הרחק מהקולות הצורמים שבשאר הימים, ממתחים ומתאוות הרכישה... עליו להיפרד ממלאכתו, ולהבין שהעולם כבר נברא וישרוד גם ללא עזרת האדם. שישה ימים אנו נאבקים בעולם, וסוחטים רווח מן האדמה; בשבת אנו פונים אל הזרע הנצחי הנטוע בנפשנו... שישה ימים אנו מנסים להשתלט על העולם, וביום השביעי עלינו להשכיל לשלוט בעצמיותנו.

הרב אברהם יהושע השל

1. כיצד תופס אברהם יהושע השל את מהות השבת לעומת ימות החול?
2. במה שונה או מוסיף השל על דבריו של ספורנו?
3. מהי המשמעות המוסרית האוניברסלית של השבת על פי השל?

אלק רביעי: 'כבד את אביך ואם אמך' (אין יארכו ימיך על האדמה אשר היא אלהיך (גן אדן))'

• כיבוד האב והאם הוא התנאי היסודי לנצחיותה של האומה הישראלית. על-ידי האב והאם נותן ה' לילד לא לבד את הווייתו הפיסית, אלא הם למעשה גם החוליה המקשרת את הילד אל העבר היהודי ועושה אותו לבן ישראל ולבת ישראל".

"כבוד" – הקרוב ל"כבד" – כביטוי לערכו הרוחני והמוסרי של דבר. ומכאן, "כבד": לגלות יחס של הערכה. (הרש"ר הירש)

• "הבן והבת קיבלו עליהם להמשיך את מסורת הוריהם בכל תקופה ובכל תרבות. נשמתה של המסורת היהודית היא שילוב בין "והגדת לבנך" מצד ההורים ו"כבד את אביך ואת אמך" בעשרת הדברות". (מאיר בוזגלו)

1. כיצד מסביר הרב שמשון רפאל הירש את תפקיד ההורים?
2. מדוע לדעתכם חשוב להעביר את המסורת היהודית מהורים לילדים?
3. האם יש שוני בין דברי הרב שמשון רפאל הירש לבין דברי מאיר בוזגלו? כיצד?
4. איזה תוכן צריכים ההורים להעביר לילדיהם בכל הקשור להיסטוריה, לתרבות ולמסורת היהודית?